

NOTE LEXICOGRAFICE

*Spre vecinica pomenire a mult regretaților
noștri prieteni și colegi ieșeni Ion Florea și
Ion Nuță, doi dintre reprezentanții de frunte ai
geografiei lingvistice românești.*

Precizare: Prezentele note lexicografice fac parte dintr-un serial de astfel de texte lingvistice. Direct, aceste note, în secțiunea a II-a, cea consacrată *observațiilor*, se referă, critic (și nu criticist), la MDA; indirect, însă, ele vizează, desigur, și reredactarea, pe sau în baza fișierului marelui nostru dicționar academic, ca DLR (serie nouă), a DA sau, riguros și (foarte) adevărat, a DA ms, lucrare lexicografică academică integral redactată și revizuită (din păcate chiar și ideologic) prin efortul lexicografilor clujeni (în perioada 1942–1952) și al celor bucureșteni (în perioada 1949–1952). Această versiune, finalizată în anul 1952, a DLR academic nu a fost, din motive extralingvistice (= politico-ideologice), publicată, fapt pentru care acest dicționar, aflat în manuscris la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” din București, este cunoscut (și citat), de către specialiști, prin sigla DA ms sau, mai rar, de către redactorii DLR (serie nouă), prin sigla DA-bază, pentru că, în anul 1959, când DLR pușcarian se reia, DA ms este folosit ca bază în redactarea (începând cu litera M) a DLR, serie nouă, de către lexicografii bucureșteni, clujeni și ieșeni ai celor trei institute de specialitate ale Academiei Române (=, pe atunci, Academia Republicii Populare Române). Să mai precizăm (și aici) că, pentru partea din DLR (serie vechi) = DA, parte elaborată și publicată sub conducerea reală a lui Sextil Pușcariu, DA ms a constituit și adevărata bază a rescrierii, din păcate, **necritice** și **restrictiv** actualizate (= doar neologic) a respectivelor articole lexicografice în insolitul mic dicționar academic (MDA).

Neavând, pentru moment, posibilitatea unei consultări (directe sau indirecte) a DA ms, regretăm profund faptul că, pentru articolele din MDA reproduse în prima parte (= I) a notelor noastre lexicografice, nu am putut să reproducem, integral, și articolele corespunzătoare din DA ms, cele care, aceste articole și nu cele din DA, au fost, cu adevărat, rescrise de redacția MDA. Reproducerea, după articolele din DA, și a acestor articole din DA ms ar fi fost, cu siguranță, foarte instructivă și foarte lămuritoare din multe puncte de vedere.

1. CĂMIȘ, CĂMIȘ, CHIMIȘ

I. Articole lexicografice:

1. În DA 1940/69, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CĂMIȘ** s.a. Tuyau (de pipe). – (Transilv., sârbism) Țeavă de lulea (pipă), cfr. *ciubuc*. FRÂNCU–CANDREA, M. 106, POMPILIU, BIH. 1003, VICIU, GL. [Plur. *-mișuri*.] – Din sârb *kàmiš*, idem (< turc. *kamyš* «trestie»)».

2.1. În MDA 2001/421, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**cămiș** *sn* [At: VICIU, GL./Pl: ?/ E: srb. **kámiš**] (Trs; sbm) Țeavă de pipă. Vz *ciubuc*”.

2.2. În MDA 2001/496, este lucrat următorul articol lexicografic de trimitere:

„**chimiș** *sn* vz **cămiș**”.

3. În DELR 2015/28, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**CAMIȘ** s. n. (S.–V Trans.) «țeava de la pipă – tuyau de pipe» 1888 (var. *cămiș*), var. *chimiș*. Scr. *kamiš* (< tc. *kamiš*)”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa și preciza că prima atestare a formei-titlu **cămiș** din MDA 2001/421 (vezi, *supra*, I.2.1.) nu este sursa: „VICIU, GL.” (= 1906), ci: „POMPILIU, BIH. 1003” (= 1887), sursă omisă de redacția MDA (dar prezentă în DA 1940/69).

2. În al doilea rând, vom observa și preciza că forma de plural nu este necunoscută, cum menționează redacția MDA, ci, cum clar indică redacția DA, ea este *cămișuri*.

3. În al treilea rând, vom observa că precizarea: „sbm” = *s â r b i s m* este, cum nu o dată am arătat până acum, menținută, mecanic, dar inconsecvent.

4. În al patrulea rând, vom observa și preciza că forma lexicală **chimiș** din articolul lexicografic de trimitere (vezi-l, *supra*, I.2.2.) nu se regăsește și în articolul lexicografic independent.

5. În al cincilea rând, vom observa și preciza că DELR 2015/28 înregistrează și forma lexicală **cămiș**, care, spre deosebire de formele lexicele **cămiș** și **chimiș** (create pe teritoriul limbii române), este, clar, o formă etimologică, fapt pentru care redacția DELR, procedând foarte bine, a menționat-o ca leamă, cum, considerăm, va trebui să procedeze și redacția ieșeană a DLR, s. n., litera C.

6. În al șaselea rând, vom observa și preciza că aria de răspândire geografică a acestui regionalism nu este „Transilv.” (cum, pe baza surselor avute la dispoziție, menționează, corect, redacția DA) și nici „S.–V. Trans.”, cum, incorect, indică redacția DELR 2015 (vezi, *supra*, I.3.), deși în „Mării, NSE” (sursă prezentă în bibliografia dicționarului) se precizează, exact, aria „sârbismului” în discuție (vezi Mării 2005/128, dar mai ales pagina 132, harta nr. 3), pentru care a se vedea și Gămulescu 1974, s. v. **cămiș**, sursă care însă, constat, cu surprindere, este absentă din bibliografia DELR, absență de neînțeles (?!).

7. În al șaptelea (și ultimul) rând, considerăm că redactorul ieșean al acestui regionalism e absolut necesar să consulte hărțile lexicale onomasiologice neinterpretative 1148 și 1149 din vol. IV al ALR II, s. n., precum și harta interpretativă 968 din vol. III al ALRM II, s. n., precizând că pentru punctul de anchetă 8 (= Sveti Mihajlo, Simiai – Serbia) se va menționa (pentru forma lexicală **chimîș** = „țeavă la lulea”) în locul hărților 1148 și 968, numărul întrebării, adică: [4298], după care numărul punctului cartografic 8.

2. CĂPÉTE, CĂPÉT, CĂPĂȚ, CHIPÉT

I. Articole lexicografice:

1.1. În DA 1940/97, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**CĂPĂȚ** s. a. (Mor.) *Boisseau*. – (Ban., Mehed., Vâlcea) O măsură de lemn, cu care se ia vama la moară (com. A. COCA, H. VIII 14) *m e r t i c*, *g â f* 2⁰, cfr. *c â u ș*. [Și: **căpét** s. a. VICIU, GL., VÂRCOL, V., **căpéte** s. m. vas de lemn s. de tinichea, de o oca, cu care se ia vama la moară. BOCEANU, GL., cfr. CREȚU, ap. MARDARIE, L. 329]”.

1.2. În DA 1940/375, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**CHIPÉT** s. a. *Mesure de capacité*. – (Ungurism prin Sălagiu) Măsură cu care se ia vama la moară. VAIDA. – Din ung. **köpöce (kőpérce)**, «a opta parte dintr-o ferdelă». LACEA”.

2.1. În MDA 2001/423, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**căpăț** *sn* [At: H VIII 14/ V: **~pet**/ Pl: *~e*/ E: *nct*] (Ban; Olt) Măsură de lemn cu care se ia vama la moară. Cf *cafă* [sic!], *căuș*, *gâf*, *mertic*”.

2.2. În MDA 2001/424, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**căpete** *sm* [At: CIAUȘANU, V. 148/ Pl: *~eți*/ E: *nct*] **1** Vas de lemn sau de tablă cu capacitatea de o ocă, cu care se cântăresc fructele sau se ia vama la moară. **2** Conținut al căpetelui (**1**). **3** Vas împreună cu conținutul”.

2.3. În MDA 2001/501, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**chipeț** *sn* [At: VAIDA/ Pl: *~e*/ E: *mg köpöce (kőpérce)*] (Mgm; reg) **1** Măsură cu care se ia vama la moară. **2** Conținutul unui chipeț (**1**)”.

3. În DELR 2015/113, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**CĂPĂȚ** s. n. (Ban., Huned., Mehed., Vâlcea, Gorj, Mold.) «vas de lemn; măsură de lemn, cu care se ia vama la moară [...] 1885, var. (Olt.) *căpete* s. m., *căpeț*, (Sălaj) *chipeț*».

Magh. *köpece, köpöce* «vas, unitate de măsură» DA (s. v. *chipeț*), Tamás, EW, 209, posibil și printr-un intermediar sârb Tamás, EW, Avram, NCE, 71-73. [...]”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa și preciza că formele lexicale (redate, acum, într-o ordine strict alfabetică): **căpăț**, **căpéte**, **căpét** și **chipét** sunt lexicografiate ca reprezentând: 2 (două) unități lexicale aparte în DA, 3 (trei) unități lexicale independente în MDA și o singură unitate lexicală în DELR, consacându-le, astfel, două articole lexicografice independente în DA (vezi, *supra*, I.1.1. și I.2.), trei asemenea articole lexicografice în MDA (vezi, *supra*, I.2.1., 2.2. și 2.3.) și unul singur în DELR (vezi, *supra*, I.3.).

2. În al doilea rând, vom preciza că redactarea celor două articole lexicografice independente din DA 1940/97 și 375 se explică, considerăm, fie prin faptul că, la data redactării (de către Constantin Lacea) și a reviziei (de către Sextil Pușcariu) a articolului lexicografic intitulat **căpăț** (cele două operații lexicografice petrecându-se înainte de perioada „28.II.1914” – „28.VI.1914”, când a avut loc tipărirea colii tipografice nr. 7), forma lexicală **chipét** (înregistrată în „VAIDA”, unica sursă de care dispunea redacția DA pentru această formă lexicală) nu se găsea în fișierul dicționarului (ceea ce e mai greu, totuși, de crezut), fie (ceea ce e mai ușor de acceptat) fișa (= biletul, cum se numea în acelea vremuri lexicografice academice acest principal instrument lexicografic academic) cuprinzând această formă lexicală era plasată, în cadrul (= cuprinsul) fișierului, la locul ei alfabetic, fapt pentru care forma lexicală în cauză a fost redactată și revizuită în perioada de dinainte de „10.I.1930” – „20.I.1930” (când se tipărește coala nr. 24), nestabilindu-se, cum corect observă Andrei Avram, „nicio legătură între *căpăț* (cu variantele *căpeț* și *căpete*) și *chipeț*” (vezi Avram 2001/71)

Note:

a. Dacă și numai dacă marele lexicograf C. Lacea (autorul etimologiei formei lexicale **chipét**, cum, foarte bine, se menționează în dicționar) ar fi avut la îndemână, în momentul redactării articolului lexicografic intitulat **căpăț**, și biletul cuprinzând forma lexicală sălăjeană, atunci, cu siguranță, ar fi interpretat forma lexicală **chipét** ca fiind nu o altă unitate lexicală, ci numai și numai ca o altă variantă lexicală a formei-titlu **căpăț**, pentru că, are (iarăși) dreptate Andrei Avram, „este evident că formele *căpăț* și *chipeț* trebuie considerate variante ale unuia și aceluiași cuvânt” (vezi Avram 2001/71).

b. Având în vedere faptul că articolul lexicografic independent intitulat **căpăț** a fost tipărit prin 1914, redacția DA trebuia să elaboreze, pentru forma lexicală **chipét**, nu un alt articol lexicografic independent, ci numai și numai un articol lexicografic (botezat de noi) *recuperator* (sau *întregitor*), tip de articol pentru care a se vedea Mării 2021/143–163.

3. În al treilea rând, vom observa și preciza că redactarea celor trei articole din MDA (vezi-le, *supra*, sub I.2.1., 2.2. și 2.3.) se explică nu (cum, din păcate, crede majoritatea utilizatorilor acestui lamentabil dicționar academic) prin rescri-

erea critică și actualizată a celor două articole lexicografice din DA (vezi-le, *supra*, sub I.1.1. și 1.2.), ci (în mod cert pentru noi) prin rescrierea mecanică (utilizându-se, neanunțat, metoda neștiințifică a indigoului) a trei articole lexicografice lucrate de redacția DA ms (dacă, în acest caz, intuiția noastră se dovedește a fi greșită, ne cerem, de pe acum, iertare, deși, suntem siguri, nu va fi necesară nicio iertăciune).

Note:

a. Redacția ieșeană a DLR, s. n., litera C, aflată în posesia, pentru această literă, a volumului ms. din DA, are, desigur, posibilitatea de a valida sau infirma categorica noastră afirmație de mai sus.

b. În articolul intitulat **căpăt** (vezi-l, *supra*, sub I.2.1.), trimiterea (prin „cf”) la termenul *cață* este, desigur, greșită; corect este vorba de termenul **cófă** (vezi, pentru acest geosinonim sau sinonim arhitectural, ALR II 1956/h. 181).

4.1. În al patrulea rând, vom observa și preciza că soluția **lexicologico-lexicografică** adoptată de redacția DELR (vezi, *supra*, I.3.) este, considerăm și noi, cea corectă, pentru că, într-adevăr, formele lexicale **căpăt**, **căpéte**, **căpét**, **chipét**, (plus) **chiupét** (formă adăugată de Tamás 1966/208, valorificând sursa ALR II 1956, h. 181/punctul de anchetă 334) reprezintă (așa cum, înaintea redacției DELR, considerau Tamás 1966/208–209 și Avram 2001/71) o unică unitate lexicală pluriformală.

Dacă adoptarea soluției lexicologico-lexicografice care consideră că avem de-a face, în cazul de față, cu un singur cuvânt (din punct de vedere lexicologic) = (din punct de vedere lexicografic) un singur articol lexicografic este, repetăm, absolut corectă (=, am zice, un bun lexicologico-lexicografic câștigat), nu același lucru l-am putea spune și despre **redacția articolului intitulat căpăt**, redactare pe care o considerăm nu numai incompletă, ci, din păcate, chiar greșită.

Redactarea articolului în discuție este incompletă pentru că, în primul rând, redacția DELR omite (și nu știm de ce) soluția etimologică propusă de stăruitorul căutător al împrumuturilor lexicale vechi grecești și vechi germanice din vocabularul limbii române. În cunoscutul său studiu intitulat *Elementele vechi grecești din limba română*, publicat în anul 1927, istoricul și lingvistul C. Diclescu a propus următoarea soluție etimologică:

„**Căpete**, cu variantele *căpăt* și *căpeț*, uzitat în Banat, Mehedinți, Vâlcea. E un vas de lemn sau de tinichea servind ca măsură cu care se ia vama la moară. Vine din grecul *καπέτις* sau *καπίνη* «ein Getreidemass zwei χοίνικες haltend» (Diclescu 1927/467).

Din Avram 2001/71, aflăm că „o explicație asemănătoare a dat Chr. Tzitzilis [...]”, explicație (cunoscută nouă exclusiv din nota etimologică a marelui nostru etimolog precitat) care, firește, trebuia și ea să fie înregistrată în DELR, indiferent de ce credem despre ea.

Pe lângă faptul că redactarea articolului **căpăt** din DELR este incompletă, ea este, cum am afirmat (ceva) mai sus, și greșită, deoarece:

a. Etimonul (biformal) menționat (= magh. **kőpéce**, **kőpőce**) nu explică și formele lexicale: **căpăț**, **căpét** și **căpete**, ci, evident, numai și numai formele lexicale **chipét** și **chiupét** (formă lexicală omisă din articolul etimologic elaborat de redacția DELR, dar semnalată această veritabilă variantă lexicală de Avram 2001/71, pe baza sursei ALR II 1956, h. 181/pct. 334).

b. Formularea:

„Magh. *kőpéce*, *kőpőce* «vas, unitate de măsură» DA (s. v. *chipeț*), Tamás, EW, 209, posibil și printr-un intermediar sârb Tamás, EW, 209, Avram NCE, 71-73”

este nu numai ambiguă, ci, mai ales, greșită, din moment ce (citându-l pe Avram 2001/71:) „L. Tamás consideră probabilă proveniența ultimelor [= variantele lexicale *căpăț*, *căpeț* și *căpete* n.n. I.M.] din sârbă, deși nu a găsit în această limbă un cuvânt asemănător (ceea ce, după cum vom arăta, nu ne îndreptățește să punem la îndoială plauzibilitatea ipotezei)”.

Notă. Emil Petrovici, în exemplificarea „constatăm că uneori *ă* (*î*) românesc este redat prin *ę*” în graiul „serbo-croat” al carașovenilor, menționează și cuvântul „*képec* «cupa cu care se ia vama la moară» < Secaș *căpăț*” (Petrovici 1935/83, 49). Așadar, căutatul cuvânt de L. Tamás în limba sârbă există *d i a l e c t a l*, etimologizat de E. Petrovici ca provenind din românescul dialectal **căpăț**.

Considerând supoziția (au: presupunerea) avansată de Lajos Tamás ca fiind „singura ipoteză plauzibilă [...], conform căreia atât în Banat, cât și în Oltenia *căpăț* a fost împrumutat din sârbocroată” (Avram 2001/73), regretatul nostru lingvist, în finalul notei sale etimologice, precizează (concluzionând astfel):

„Întrucât în graiurile românești din sud-vestul țării se găsesc elemente lexicale împrumutate din sârbocroată pe care această limbă, la rândul ei, le-a împrumutat din turcă (vezi, de exemplu, I. Mării, CL XIII, 1968, 1, p. 95–96), este probabil că variantele românescului *căpăț* cunoscute în Banat și Oltenia provin, indirect, din turcă; avem în vedere forme de tipul *kapis* (aceasta a fost menționată, alături de *kepiç*, de Chr. Tzitzilis, *loc. cit.*), fără să putem indica însă etimonul direct, sârbocroat, al termenului românesc. Ne raliem deci părerii lui L. Tamás în ce privește proveniența din două surse [= etimologie multiplă, n.n. – I.M.] a cuvântului pe care DA îl înregistrează în două articole, *căpăț* și, respectiv, *chipeț*. Aceste două surse sunt sârbocroată și maghiară; cuvântul nu a fost împrumutat direct nici din turcă, nici din neogreacă” (Avram 2001/73).

4.2. Ținând seama de observațiile și precizările de sub 4.1., dar, mai ales, de **Normele lexicografice** privind redactarea DELR (vezi-le în DELR 2011/XV și urm.) considerăm că articolul lexicografic **căpăț** trebuia astfel redactat:

CĂPĂȚ s. n. (Ban., Huned., Mehed., Vâlcea, Gorj, Mold.) „vas de lemn; măsură de lemn, cu care se ia vama la moară – *écuelle de bois*; *boisseau*” 1885, var. (Olt.) *căpete* s.m., *căpeț*, (Sălaj) *chipeț*, (Criș.) *chiupeț*. Et. nec.⁰, posibil din scr. Tamás, EW, 209, Avram, NCE, 71-73 // V. gr. *καπέτις* sau *καπίνη* Diculescu, *Elementele*, 467; [...] Tzitzilis 1997, 96. Var. *chipeț*,

chiupeț < magh. *köpéce*, *köpőce* DA (s.v. *chipeț*), Tamás, EW, 209, Avram, NCE, 71-73.

Note:

a. Adăugând, ca variantă lexicală, și forma **chiupet**, semnalată (vezi, *supra*, 4.1.) de Andrei Avram, trebuie să precizăm că nu am adăugat, (tot) ca variantă lexicală, și forma **capet** (semnalată tot de Andrei Avram și tot pe baza aceleași surse), deoarece ea este redată de reputatul și mult regretatul nostru etimolog doar literalizat. Literarizată ea devine, desigur, varianta lexicală **căpet**.

b. Necunoscând direct explicația dată de Chr. Tzitzilis, nu am indicat, în redactarea propusă (mai sus) de noi, și etimonul propus de autorul citat de Andrei Avram (vezi Avram 2001/71).

c. Dacă, în redactarea propusă de noi, nu am aplicat întocmai normele lexicografice stabilite de redacția DELR, ne cerem, desigur, iertare.

5.1. În al cincilea (și ultimul) rând, vom preciza că redacția ieșeană a DLR (s.n.), căreia (știut este) îi revine sarcina de a reredacta *c r i t i c* (= printr-o actualizare sub toate aspectele lexicologico-lexicografice) cuvintele limbii române începătoare cu litera **C**, va trebui să parcurgă și să valorifice răspunsurile inedite obținute de Sever Pop la întrebările lexicale onomasiologice indirecte pentru pozițiile: [1602] = „cupă, pl.”, [1603] = „fele, pl.”, [1604] = „mierță (ferdelă, spenă)” și [1605] = „litru” din *Chest. ALR I* 1989, precum și materialul lexical (tot) inedit înregistrat de Emil Petrovici, în localitățile din rețeaua ALR II aflate în afara actualului teritoriu al României, ca răspuns la întrebarea lexicală onomasiologică indirectă pentru poziția [6790] = „Măsură cu care se vămuiește”, răspunsuri publicate, *c i u n t i t*, în ALR II 1956, h. 181: *Măsură cu care se ia vama la moară*. De asemenea, trebuie parcurse (tot critic, desigur) răspunsurile înregistrate la întrebarea lexicală onomasiologică indirectă pentru poziția [1040] = „**banită**, pl. Cum zici la aceea de lemn sau de fier cu care măsoară grâul, porumbul?” din *Chest. NALR* 1963 răspunsuri publicate.

Notă. Nu am inclus și NALR–*Munt. Dobr.* și NALR–*Olt.*, pentru că, știut este, răspunsurile înregistrate în aceste alte două atlase lingvistice regionale au fost excelent valorificate lexicologico-lexicografic de redacția *Dicționarului graiurilor dacoromâne sudice* (DGDS), redacție coordonată de către eminenta noastră lingvistă Maria Marin.

5.2. Recent, la Editura Academiei Române, au apărut volumele II (autor Ioan Faiciuc) și IV (autor Nicolae Mocanu) din excelentul atlas lingvistic regional consacrat graiurilor dacoromâne vorbite, la sud de Dunăre, în Serbia Orientală (vezi, pentru acest atlas lingvistic regional, Mării 2023/69-96). În volumul al IV-lea din ALR–MDT 2021, sunt publicate, la pag. 48 și 49, h. 431 și h. XXI. În harta 431, intitulată: **BANITĂ**, pl. „boisseau”, sunt publicate, neinterpretativ, răspunsurile înregistrate și redade fonetic la întrebarea lexicală onomasiologică indirectă: „Cum zici la aceea de lemn sau de fier cu care măsoară grâul, porumbul?”, pe de o parte, iar, pe de altă parte, în harta interpretativă XXI, intitulată: **Principalii ter-**

meni pentru BANIȚĂ, sunt redați fonematic (prin utilizarea procedurii literarizării) și comparativ (cu situația din cele 55 de puncte de anchetă din cele două atlase lingvistice regionale consacrate, în cadrul programului academic NALR, Banatului românesc, partea estică, și Olteniei vestice) principalii termeni pentru „baniță”.

Precizând că «banița» „a fost una dintre cele mai des folosite unități de măsură și instrumente de măsurat capacitatea din Țara Românească în secolul al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului trecut, când a devenit submultiplul chilei” (vezi Stoicescu 1971/225, cu subl. autorului), vom semnală următoarele:

a. Formal, în punctul cartografic 17 a fost înregistrată forma lexicală **căpăț** (în opoziție semantică cu termenii **mérniță** și **portție**), pe de o parte, iar, pe de altă parte, în punctele de anchetă: 24 (în opoziție semantică cu **mérniță**), 25 (în opoziție semantică cu **mérniță**), 26 (în opoziție semantică cu **mérniță**), 37 (în opoziție semantică cu **mérniță**), 38 (în opoziție semantică cu **mérniță**), 40 (în opoziție semantică cu **mérniță**), 59 (în opoziție semantică cu **mérniță**) și în ancheta suplimentară s-a înregistrat, în aceste 8 (opt) localități din rețeaua acestui foarte important atlas lingvistic, forma lexicală (redată literarizat) **căpéte** (=, literalizat, *căpéce*).

b. În punctele de anchetă 24 și 40 s-a înregistrat și forma de pl. **căpeți**, iar în punctele 25, 50 și în ancheta suplimentară, forma de pl. **căpete** (pluralul fiind, în aceste trei localități, identic cu singularul).

c. Pentru o valorificare semantică (= semasiologică) a formei lexicale **căpéte** trebuie avute în vedere și următoarele precizări ale informatorilor (redate de autorul volumului în legenda hărții neinterpretative, secțiunea a II-a): «căpetele» „are 10 sau 20 kg”/24 (= singurul punct de anchetă, în care, în mod clar, termenul **căpete** este geosinonim sau sinonim arhitectural cu „baniță”); – «căpetele» „are 0,5–1 kg”/38, „are 1 kg”/25, „are 2 kg”/26; – «căpetele» „este măsura rotundă cu care se ia vama la moară”/37; – «căpetele» „se folosește la moară”/40; – „întră 12 **capéte** într-o **mérniță**”/59; – „**mérniță** de un **căpéte**, de două **căpéte**”/anchetă suplimentară.

d. Forma lexicală **căpăț** (înregistrată doar în punctul de anchetă 17, cum am precizat mai la deal) = instrumentul de măsurat „cu care se ia vama la moară”, cum rezultă, clar, din h. 431, legendă II: „**mérnița** are 15 kg. Măsura de un kg. se cheamă **portție**, iar cea de 2 kg., cu care se ia vama la moară, este *căpăț*”.

3. CEASMĂ, CÉȘME, ȘAȘMĂ

I. Articole lexicografice:

1.1. În DA 1940/260, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CEASMĂ** s. f. (Pesc.) *Filet, rets*. – Mreajă de prins pește în apele mari (Dunăre), în forma unei case de paianjen, cu un diametru de 2-3 metri, cu rețea de sfoară și pe margini cu gloanțe, iar în centru legată cu o funie. *Ceasma* se aruncă în apă, gloanțele se strâng și peștele rămâne prins în rețea. Se mai numește și *prostovol*. Com. I. PANTU.

– Formă metatezată din bulg. (< turc.) **sačmá** «alice». Cf. *ceșmê*”.

1.2. În DA 1940/308, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**CÊŞME** s. f. plur. *Plombs de chasse, grenaille*. – (Banat) Alice de plumb. H. XVIII 172, com. LIUBA, VICIU, GL.

– Pluralul cuvântului *ceaşmă* = *ceasmă* (cu *ş* din cauza lui *č* precedent), iar acesta metatezat din *sačmă*, din sârb. (< turc.) *sačma* «alice» LACEA. Cf. *c e a s m ă*”.

2. În DLR 1978/36-37, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**ŞAŞMĂ** s. f. 1. (Regional; în forma *şajma*) Fiecare dintre greutatea de plumb fixate la plasa prostovolului pentru a-l face să se scufunde (Piua Pietrei – Feteşti). Cf. ALR II/705.

2. P. e x t. (prin Dobr., Mold. şi estul Munt.) Prostovol [...] *Şaşma dă prin peşte*. ALR I 1737/695.

– Pl.: *şaşmale*. – Şi: **şášmă**, **şajmá** (ALR II/705), **şeaşmea** (H II 322), **saşmá**, **sášmă** (ib. VII 358), **sacimá** (ANTIPA, P. 400), **ceasmá** (com. I. PANȚU) s. f. – Din tc. *sačma* (dial. *šašma*)”.

3.1. În MDA 2001/457, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**ceasma** sf [At: DA/ Pl: *~ale*/ E: bg. **часма**] Mreajă de prins peşte în apele mari, în forma unei pânze de păianjen, cu diametrul de 2-3 m, cu gloanțe pe margini, iar în centru legată cu o funie Si: *p r o s t o v o l*”.

3.2. În MDA 2003, IV/744, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e p e n d e n t*:

„**şaşma** sf [At: DDRE/ V: (reg) **ceasma**, **sacima**, **săş~**, **saşmă**, **sajma**, **~mă**, **şeaşmea**/ Pl.: *~le*/ E: tc **sačma**] (Reg) 1 (Îf *şajma*) Greutate de plumb fixată la plasa prostovolului pentru a-l face să se scufunde. 2 (Pex) Prostovol”.

4. În DELR 2015/175, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**CÊŞME**¹ s. f. pl. (Ban.) «alice de plumb [...]» 1885.

Rom. **cesme* (cu -s- pentru -ş-, fonetism specific Banatului), pl. lui **ceasmă* ← **sačmă* (prin metateză) < scr. *sačma* «alică» (< tc. *sačma*) DA”.

Cf. **şaşma**.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa și preciza că una și aceeași unitate lexicală *p l u r i f o r m ă*, având o clară etimologie directă *m u l t i p l ă*, este lexicografiată, în cele trei dicționare academice investigate de noi, ca 3 (trei) articole lexicografice *i n d e p e n d e n t e* (=, adică, ca 3 unități lexicale aparte) în DA (= DLR, s.v.) plus DLR s.n., pe de o parte, iar, pe de altă parte, ca 2 (două) asemenea articole lexicografice (nu, însă, aceleași) în MDA și DELR (=, adică, ca 2 unități lexicale independente).

2. În al doilea rând, vom observa că în marele nostru dicționar academic, alcătuit din DA plus DLR (s.n.), sunt lucrate, așadar, trei articole lexicografice independente (vezi-le, *supra*, sub I.1.1., 1.2. și 2.) pentru formele lexicale ce descind, direct sau indirect (= prin intermediul limbilor bulgară sau sârbă), din limba turcă, precizând că nu știm dacă, la data redactării de către C. Lacea a celor două articole lexicografice, formele lexicale cu *ș-* sau *s-* (vezi-le, *supra*, sub I.2.) existau (la locul lor alfabetic) sau nu în fișierul DA.

2.1. În DA 1940 sunt lucrate articolele lexicografice independente **ceasmă** (2.1.1.) și **cేశme** (2.1.2.).

2.1.1. Pe baza unei unice surse (= „Com. I. PANȚU”), C. Lacea lucrează, mai întâi, articolul lexicografic independent intitulat **ceasmă**, cu sensul „mreajă de prins pești, prostovol”, considerând această formă lexicală regională ca provenind, prin metateză, „din bulg. (< turc.) **sačmă** «alice»”, trimițându-se, prin cf., și la articolul **ceșmă** = (corect) **cేశme**.

În legătură cu etimologia propusă de redacția DA trebuie, considerăm, precizat că, tot prin metateză, forma lexicală rom. **ceasmă** poate fi explicată, precum bg. **sačmă**, (și) direct din tc. **sačma**.

2.1.2. Pe baza a două surse (și nu trei, căci sursele: „H. XVIII 172” și „com. LIUBA” reprezintă, de fapt, una și aceeași atestare comunicată de învățătorul Sofronie Liuba din localitatea bănățeană Măidan =, astăzi, Brădișorul de Jos), după articolul **ceasmă**, marele lexicograf clujean redactează articolul lexicografic independent **cేశme**, cu sensul „alice de plumb”, considerând forma-titlu ca fiind „pluralul cuvântului *ceașmă* = *ceasmă* (cu *ș* din cauza lui *č* precedent), iar acesta metatezat din *sačmă*, din sârb. (< turc.) *sačma* «alice». LACEA. Cf. c e a s m ă”.

În legătură cu redactarea articolului **cేశme** sunt necesare următoarele precizări:

a. În primul rând, trebuie precizat că formele **cేశme**, **ceășmă** și **ceásmă** sunt, cu certitudine, forme redate literarizat, prin interpretarea corespondenței fonetice *ś-* (din rostirea dialectală bănățeană): *č-* (din rostirea literară).

b. În al doilea rând, trebuie arătat faptul că nu știm dacă, la data redactării și revizuirii articolului lexicografic independent **cేశme** (= în perioada de dinainte de „15.V.1929” când a fost tipărită coala 20 a volumului cuprinzând și articolul în discuție), formele lexicale **ceășmă**, **ceásmă** și *sáčmă* = **sácimă**, menționate doar în secțiunea etimologică a articolului, erau forme reale sau ele erau forme reconstruite, necesare lui C. Lacea în argumentarea soluției etimologice propuse. Dacă aceste trei forme lexicale regionale erau reale, cunoscute redactorului din anumite izvoare (care?!), atunci, firesc, ne întrebăm de ce ele nu apar și (în primul rând, desigur) în partea descriptivă a articolului (forma **ceásmă** ca leamă, iar formele **ceășmă**, cu pl. *ceșme*, și **sácimă**, ca variante lexicale)?! Dacă, însă, aceste trei forme lexicale au fost reconstruite redacțional, ne întrebăm (iarăși) de ce ele nu au fost precedate (la umărul primei litere) de obligatoriul asterisc, așa cum, corect, a procedat redacția DELR cu formele lexicale *ceasmă* și *sacimă* (vezi, *supra*, I.4.).

Notă. Pentru formele lexicale **ceasmă**, **ceășmă** și **săcimă**, utilizate de C. Lacea întru susținerea explicației sale etimologice date formei-titlu **ceșme**, am realizat, – cu ajutorul dat (ca întotdeauna de când, pensionat și bolnav fiind, m-am retras în satul Stolna, comuna Săvădisla) de generoasele foste colege și actuale prietene Veronica Vlasin (urmașa noastră în diriguirea editării integrale și realiste a arhivei ALR II și ALR I) și Simona Harhătă (bibliotecara Institutului) –, o fulgerătoare (dar grăitoare) documentare lexicologică. Rezultatul acestei limitative (totuși) documentări filologice este următorul:

1) **CEĂȘMĂ.** Începem cu această formă lexicală deoarece, la data redactării și revizuirii articolului (vezi *supra*), ea era atestată (din localitatea bănățeană Gherteniș) de Costin 1926/74: „**ceășmă**, *ceșme* = aliciu”. După această primă atestare (în limita, desigur, surselor consultate de noi), următoarea atestare provine din ancheta lingvistică realizată de Emil Petrovici pentru ALR II. Ca răspuns la întrebarea lexicală onomasiologică indirectă pentru poziția [4994] = „alice” din *Chest. ALR II* 1988, unul dintre cei mai mari lingviști români a înregistrat, fonetic, termenul *śášmă* (cu pl. *śeșme*) în două localități bănățene: Secășeni (= punctul de anchetă 29) și Ghilad (= punctul de anchetă 36 și nu 37, cum, greșit, apare în Gămulescu 1974/190), pentru care a se vedea (și) Petrovici 1988/15 și urm., 19 și urm. Literarizând formele înregistrate fonetic, obținem, desigur, formele **ceășmă** (pl. *ceșme*), precizând că, neinterpretativ (=, adică, fonetic), ele sunt publicate în ALR II 1961/h. 724, iar, interpretativ (=, adică, literarizat), în ALRM II 1967/h. 539. Sursa neinterpretativă a fost valorificată, lexicografic, de slavistul Dorin Gămulescu (în sursa menționată mai sus) ortografic fiind, însă, greșit forma fonematică dialectală obținută prin procedeul literalizării (vezi, în acest sens, Mării 2004/78, nota 29). Ortografiată corect, forma fonetică *śášmă* trebuia, prin literalizare, să fie înfățișată *șeașmă* (și nu *șášmă*), iar, apoi, prin literarizare, **ceășmă** (cum, bine, a procedat Costin 1926/74).

Forma (literarizată) **ceășmă** (cu pl.: *ceșme*) =, fonetic, *śášmă* (formă înregistrată de E. Petrovici în ALR II 1961/h. 724, punctele de anchetă 29 și 36, cum am precizat mai sus) ne este comunicată, tot din Banat, de colega Doina Grecu din Berzovia (– Bocșa), localitatea ei natală. De asemenea, și noi, tot din Banat (din localitatea noastră natală Toager – Ciacova), cunoaștem foarte bine această formă lexicală.

În fulgerătoarea noastră documentare filologică nu am luat în considerare următoarea atestare: „Șeășmă, șeășme, s. f. «alice» (Ghert.) (< *saéma*)” (Trâpcea 1964/274), deoarece această atestare (datorată istoricului timișorean Th. N. Trâpcea, ajutat de trei studenți), provenind din aceeași localitate bănățeană (= Gherteniș, com. Berzovia) din care L. Costin (vezi *supra*) atestă forma **ceășmă**, necesită, obligatoriu, o redocumentare reală, mai ales că, din localitatea Berzovia, Doina Grecu ne comunică (vezi *supra*) forma fonetică *śášmă*, pe de o parte, iar, pe de altă parte, Dorin Gămulescu preia (în Gămulescu 1974/190, s.v. **șášmă**) atestarea istoricului bănățean, sub forma (!!) „șeășmă (Trâpcea I 273–274)”.

2) **CEĂȘMĂ.** Forma lexicală **ceășmă**, în rapida documentare filologică înfăptuită, nu am întâlnit-o nicăieri.

3) **SĂCIMĂ.** În documentarea filologică realizată de noi, această formă lexicală am întâlnit-o (pe lângă menționarea ei din DA 1940/308, pentru care a

se vedea, *supra*, observația 2.1.2.b.) doar în Gămulescu 1974/190 și Suciu 2010/696, fără precizarea surselor, așa cum, de altfel, a procedat redacția DA.

c. În al treilea rând, referitor la explicația etimologică dată de C. Lacea nu credem că forma lexicală **ceasmă** provine, prin metateză, din forma literarizată (integral) *sačmă*, iar aceasta din „sârb. *sačma*” (pentru care, vezi și ALR II s.n. 1961, h. 724/punctele 25 și 37 reprezentând două dintre graiurile sârbo-croate vorbite în Banat). Spre deosebire de C. Lacea, nu credem că scr. **sačma** > *sačmă* >, prin metateză, ***ceasmă** > **ceășmă** („cu ș din cauza lui č precedent”). Convingerea noastră este că scr. **sačma** (< tc. **sačma**) >, prin metateză și acomodare fonetică, ***śasmă**, iar, apoi, prin asimilare consonantică (: ś – s > ś – ș), *śășmă*, formă fonetică dialectală care, prin procedeul literarizării, devine, desigur, **ceășmă** (cu pl. *ceșme*), formă lexicală care evaluată din perspectiva etimologiei lexicale directe multiple și a unei lexicografii arhitecturale nu este decât o altă variantă lexicală a formei-titlu **ȘAȘMĂ** (vezi, *supra*, I.2. și, *infra*, II.2.2.).

2.1.3. După observațiile formulate sub 2.1.1. și 2.1.2. este momentul să răspundem la întrebarea de ce redacția DA a elaborat pentru formele lexicale regionale (de singular prima și de plural a doua) **ceasmă** și **ceșme** două articole lexicografice independente și nu un singur articol lexicografic independent, alcătuit din forma-titlu și o variantă lexicală? Răspunsul la această întrebare este simplu. S-a procedat așa pentru că, de data aceasta (ca, de altfel, și în alte dăți), s-a utilizat principiul etimologiei directe unice, deși, frecvent, redacția DA (vezi, în acest sens, notele noastre lexicografice publicate până acum, dar și, mai ales, Moroianu 2021) a utilizat (inconsecvent însă) și ceea ce azi, după (știut este) definirea și denumirea conceptului de către Al. Graur (vezi Sala 1999/64 și urm.), denumim, cu toții, *etimologie multiplă* (care, implicit, este tot o etimologie directă, dar nu unică, ci multiplă, fapt pentru care noi, de multe ori, folosim, în denumirea acestui principiu etimologic [adaptat, teoretic, de redacțiile DLR, s.n. și DELR], sintagma **etimologie directă multiplă** în opoziție cu sintagma *etimologie directă unică*).

2.2. În legătură cu articolul lexicografic independent din DLR 1978/36-37 (vezi-l, *supra*, I.2.), observăm și precizăm următoarele:

2.2.1. Printre cele șapte variante lexicale se află (pe ultimul loc) și forma lexicală **ceasmă**, cu o singură atestare (= „com. I. PANȚU”), aceeași (tot ca singura atestare) din DA 1940/260 (vezi, *supra*, I.1.1.).

2.2.2. Dacă și numai dacă redactorul articolului (căruia îi revenea și sarcina redacțională de a face, pentru fiecare variantă lexicală, și câte o „fișă de trimitere”) ar fi avut și curiozitatea consultării DA, atunci și numai atunci nu ne-am fi aflat, astăzi, în situația ca aceeași formă lexicală: **ceasmă** să fie considerată o dată (în DA) ca formă lexicală aparte (= independentă), iar altă dată (în MDA), ca variantă lexicală.

2.2.3. Pentru a îndrepta situația lexicografică academică prezentată sub 2.2.2., redacția bucureșteană a DLR 1978 trebuia, desigur, să indice, pentru varianta lexicală **ceasmă**, și DA, s.v., ca sursă lexicografică.

3. În al treilea rând, referitor la cele două articole din MDA (vezi-le, *supra*, I.3.1. și 3.2.), observăm și precizăm următoarele:

3.1. Redacția MDA elimină, pe bună dreptate, articolul lexicografic independent **cేశme** din DA 1940/308, dar aceeași redacție greșește când omite informația lingvistică referitoare la formă (= *ceășmă*), sens (= „alice de plumb”), răspândire geografică (= și Banat) și etimologie (= scr. **sačma**), informație prezentă în articolul eliminat.

3.2. Rescriind mecanic DA (via DA ms) și DLR (s.n.), redacția MDA lucrează forma lexicală **ceasmă** tot de două ori, o dată ca articol lexicografic independent, iar a doua oară ca variantă lexicală (= prima în ordinea alfabetică adoptată de redacția MDA) a formei-titlu **șașmă**.

4. În al patrulea rând, în legătură cu articolul lexicografic de tipul „cuib lexical” din DELR 2015/175 (vezi-l, *supra*, I.4.) vom observa și preciza următoarele:

4.1. Surprinzător, redacția DELR consideră că formele lexicale *cేశme* (fără variante lexicale) și *șașmă* (cu șapte variante lexicale în DLR 1978) reprezintă etimologic (= formal și semasiologic) nu una și aceeași unitate lexicală, ci două asemenea independente unități lexicale, fapt pentru care elaborează două articole lexicografice, unul intitulat **cేశme**¹ (cel discutat în prezenta notă lexicografică) și un altul (la care suntem trimiși prin abrevierea „cf.”), intitulat **șașmă** (articol ce va fi redactat și publicat într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat).

4.2. Pluralul **cేశme** (formă morfologică menționată ca titlu) nu provine din: „rom. *cesme (cu -s- pentru -ș-, fonetism specific Banatului), pl. lui *ceasmă ← *sačmă (prin metateză) < scr. *sačma* «alică» (< tc. *sačma*) DA”, ci, simplu (vezi, *supra*, 2.1.2.c.), forma *cేశme* este pluralul a t e s t a t de Costin 1926/74 și Emil Petrovici (vezi, *supra*, 2.1.2.c.) al formei (de singular) a t e s t a t e **ceășmă** (vezi, *supra*, 2.1.2.c.) care nu este decât o altă variantă lexicală a formei-titlu **șașmă**.

Notă. Afirmatia că fonetismul dialectal s pentru ș din majoritatea graiurilor dacoromânești și din limba literară este „specifică Banatului” este inexactă (vezi, în acest sens, Borcila 1965, text ce constituie extraordinarul debut lingvistic, la nici un an de la absolvirea facultății, al celui care, astăzi, este un fruntaș al lingvisticii textului, precum și creatorul și coordonatorul școlii lingvistice clujene coșeriene).

5. În al cincilea (și ultimul) rând, redacția ieșeană a DLR, litera **C** va trebui, considerăm, să elaboreze, în volumul consacrat cuvintelor începătoare cu **c**, nu două articole lexicografice i n d e p e n d e n t e (precum, greșit, a procedat redacția DA) și nici un singur articol lexicografic i n d e p e n d e n t (precum, tot greșit, a procedat redacția MDA), ci, pentru a nu se pierde prețioasa informație lingvistică aflată (actualizată fiind, credem) în fișierul DA = DLR, un singur articol **lexicografic de trimitere recuperator** (= i n t r e g i t o r), o variantă a ceea ce noi, convențional, am numit și numim articol lexicografic întregitor sau recuperator (tip de articol pentru care a se vedea Mării 2021/143–163, Mării 2022/246–247). Acest subtip de articol lexicografic recuperator se deosebește (în formula

lexicografică propusă de noi) de tipul de articol lexicografic descris de noi în cele două surse precitate numai și numai prin formularea titlului. În loc de utilizarea, după „forma-titlu” și a categoriei morfologice a acesteia, a semnului =, pe de o parte, iar, pe de altă parte, a semnului de punctuație . , utilizat după „cuvântul-titlu” ce trebuie întregit, propun utilizarea abrevierii **v** (= vezi) și a semnului de punctuație : . Așadar, concretizând, propun adoptarea unei formule redacționale de genul:

CEĂȘMĂ s.f. v. ȘAȘMĂ:

după care, în continuarea acestui titlu (ce poate fi, desigur, modificat), va urma valorificarea (= organizarea) informației lingvistice ce trebuie recuperată pentru o viitoare reredactare a articolului lexicografic independent **ȘAȘMĂ**.

Precizând și faptul că pentru toate variantele lexicale înregistrate riguros (dar critic) în acest soi de articol lexicografic absolut necesar se vor redacta și câte un obișnuit articol lexicografic de trimitere (la forma-titlu, spre exemplu, **ceășmă**).

4. CHEART, CHEARTI, CHERT¹, CHERTI

I. Articole lexicografice:

1. În DA 1940/318, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**CHEART** s.a. *Jardin*. – (Ungurism, prin Transilv. de nord) Grădină. [...] [POLIZU dă și înțelesul de «ogradă, curte, îngrăditură». | Plur. *chearturi*. | Prin Sălăgiu și **chert(iu)**. VAIDA.] – Din ung. **kert**, «grădină».

2. În MDA 2001/481, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**cheart** *sn* [At: ECONOMIA, 100/ V: **chert**, **chertiu**, **chiart**/ Pl: ~uri/ E: mg **kert**] (Trs; mgm) 1 Grădină. 2 Ogradă. 3 (Lpl) Toate clădirile de lângă casă care țin de gospodărie”.

3. În DELR 2015/180, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**CHEART** s.n. (N. Trans.) «grădină, ogradă – jardin» 1806 (var. *cheartiu*), var. *chert(iu)*, pl. tantum *certuri* (Năs.) «casa și clădirile anexe» (cu pronunțare dialectală).
Magh. *kert* «grădină»”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa și preciza că toate cele trei dicționare academice precitate (*supra*, I.1., 2. și 3.) menționează drept cuvânt-titlu forma lexicală **cheart**, adică forma care a obținut această înfățișare fonematică pe teren românesc.

2. În al doilea rând, vom observa și preciza că așa-zisa variantă lexicală **chiart** din MDA (vezi-o, *supra*, I.2.) =, prin actualizare ortografică, **cheart**, adică exact aceeași formă fonematică precum forma-titlu (= leamă sau intrare).

3. În al treilea rând, vom observa și preciza că forma lexicală „*keartiu*” (din citatul reprodus, în DA, din sursa: „ECONOMIA 100”) și forma lexicală „*chert(iu)*” (din sursa: „VAIDA”) =, actualizate ortografic, **chearti**, **cherti**, forme care au (precum forma lexicală **chert**) statut lexicografic de variante lexicale etimologice, provenind, însă, nu din magh. **kert**, ci din: „m. *kertje* < *kert* + suf. pos. pers. -*je*” (Kis 1975/21).

4. În al patrulea rând, vom observa și preciza că prima atestare a formei-titlu nu este sursa: „ECONOMIA, 100”, care este, însă, prima atestare a variantei lexicale **chearti** și nu **cheartiu** (cum se menționează în DELR).

5. În al cincilea rând, n-am înțeles și nu înțelegem de ce forma de „pl. tantum *certuri* (Năs.)” a fost redată literalizat și nu literarizat (*cherturi*), cum se procedează, de regulă, și în DELR?!

6. În al șaselea (și ultimul) rând, trebuie observat și precizat că, în titlul prezentei note lexicografice, am însoțit forma lexicală **chert** de un indice, exprimat prin cifra 1, deoarece redacția MDA lucrează, ca articol lexicografic independent, un cuvânt-titlu **chert** (vezi MDA 2001/488), care, desigur, trebuie (și el) însoțit de un indice, adică: **chert**².

5. CHÉDVE

I. Articol lexicografic:

În MDA 2001/481, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**chedve** sf [At: CV, 1949, nr. 1, 335/ E: mg **kedv**] (Trs; mgm; rar) 1 Plăcere. 2 Poftă. 3 Voie bună”.

II. Observație:

1. În primul rând, vom observa și preciza că acest regionalism transilvănean este (pe deplin motivat) absent din DA 1940, ceea ce înseamnă că redacția MDA a rescris (iarăși) un articol din DA ms, dicționar ce a introdus în lexicografia academică a limbii române acest maghiarism, atestat, din Maramureș, încă din 1925 de Tache Papahagi (vezi Papahagi 1925/233).

2. În al doilea rând, vom preciza că etimologia exactă este nu „mg **kedv**”, cum menționează redacția MDA (vezi, *supra*, I.), ci: „ung. **kedv**, cu suf. posesiv **kedve**” (vezi Drăganu 1924–1926/1081, precum și, apoi, Todoran 1960/60: „< magh. *kedv*, idem, prin forma *kedve*, cu sufix personal posesiv”; Tamás 1966/193; Kis 1975/119: „r. dial. *chédve* [...] < m. *kedv* + suf. pos. pers. m. -*e* [Todoran V 60]”).

3. În al treilea (și ultimul) rând nu știm dacă sursa: „CV, 1949, nr. 1, 335” este și unica sursă avută la îndemână de redacția DA ms. Știm (mulțumindu-i și pentru această informație colegei noastre Simona Harhătă, bibliotecara Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, însă, că, în sursa menționată (=, c o r e c t, „CV, 1949, nr. 3, 35” și nu: „CV, 1949, nr. 1, 335”) de redacția MDA ca fiind prima atestare a „cuvântului-titlu” **chédve**, Traian Costa glosează regiona-

lismul în discuție: „plăcere, poftă, voie bună” (vezi Costa 1949/35) și nu: „1. Plăcere. 2. Poftă. 3. Voie bună”, cum, original (ca de atâtea alteori), redacția MDA transformă un cuvânt monosemantic (definit prin lanț sinonimic) în unul polisemantic, interpretând fiecare membru al lanțului drept un alt sens.

6. CHÉDVEȘ

I. Articole lexicografice:

1. În DA 1940/319, este lucrat următorul articol lexicografic de tipul „cuib lexical”:

„CHÉDVEȘ, Ă adj. *Joli*. – (Ungurism; în Sălăgiu) Plăcut, drăgălaș. VAIDA. [Diminutiv: **chedveșél**, -eá s. -ică. *Până-s fete mititele, La părinți-s chedveșele*. POP. ib.”.

2. În MDA 2001/482, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**chedveș**, ~ă a [At: DA ms/ Pl: ~i, ~e/ E: mg **kedves**] (Trs; mgm; rar) 1 Plăcut. 2 Drăgălaș. 3 Simpat. 4 Amabil”.

3. În DELR 2015/181, este lucrat următorul articol lexicografic de tipul „familie lexicală”:

„CHÉDVEȘ adj. (Sălaj) «drăguț – joli» 1890. Magh. **kedves**. Fam: **chedveșel** adj. (dim.) 1890”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa și preciza că n-am înțeles și nu înțelegem de ce redacția MDA a menționat, ca primă atestare a cuvântului-titlu, sursa: „DA ms”, câtă vreme regionalismul în discuție este redactat în DA, pe baza sursei: „VAIDA”?! Așadar, prima atestare este nu DA ms și nici DA, ci: VAIDA (1890).

2. În al doilea (și ultimul) rând, pentru semantica maghiarismului **chédveș** rămâne valabilă observația nr. 3 de la nota lexicografică precedentă, precizând că, în VAIDA 1890 și DA 1940, **chédveș** = un cuvânt monosemantic și nu polisemantic, polisemantism ce aparține într-un total și (repetăm) în mod original redacției MDA.

7. CHÉDVEȘÉL, -EÁ

I. Articole lexicografice:

În MDA 2001/482, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**chedveșel**, ~ea a [At: VAIDA/ Pl: ~șei, ~e/ E: **chedveș** + -el] (Trs; mgm; rar) 1 Plăcut. 2 Drăgălaș. 3 Simpat. 4 Amabil”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa că în DA 1940/319, derivatele diminutive **chedveșél** și **chedveșeá** sunt lucrate s.v. **chédveș** (vezi, *supra*, nota lexicografică nr. 6), precizând, însă, că cele două forme adjectivale nu sunt înregistrate în

„VAIDA”. Cum rezultă clar din DA 1940/319, avem înregistrată, din sursa: „POP”, doar forma de plural feminin” *chedveșele*” (vezi, *supra*, nota lexicografică precitată).

2. În al doilea rând, n-am înțeles și nu înțelegem de ce, în cazul acestui regionalism dacoromânesc (provenit, cu suf. *-el/-ea*, din regionalismul dr. **chedvės** < magh. **kedves**) se precizează, abreviat, că este vorba de un maghiarism din moment ce, știut este, în DLR (= serie nouă) regionalismele nu intră, ca în DA (= DLR, serie veche), în categoria cuvintelor ce înaintea definiției sunt precedate de indicații de genul „franțuzism”, „grecism”, „turcism” etc., adică, se preciza în *Normele de redactare* (= *Biblia* începutului meu de drum lingvistic), acele cuvinte „de care limba nu avea nevoie, pe care le-a introdus fără necesitate (și pe care uzul le elimină treptat), de tipul *bonjur*. Este vorba de termeni intrați în limba literară – nu în limba comună – din limbile occidentale sau din grecește, turcește. *R e g i o n a l i s m e l e n u i n t r ă î n a c e a s t ă c a t e g o r i e*” (cu spaț. n. – I.M.).

3. În al treilea (și ultimul) rând, pentru semasiologia derivatelor rămâne valabilă observația nr. 3, de la nota lexicografică nr. 5.

8. CHEDVEȘICĂ

I. Articol lexicografic:

În MDA 2001/482, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e p e n d e n t*:

„**chedveșică** *af* [At: DA/ Pl: ~ici/ E: **chedveș** + *-ică*] **1** Plăcută. **2** Drăgălașă. **3** Simpatcă. **4** Amabilă”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa că, în DA 1940/919, derivatul diminutival **chedveșică** este lucrat s.v. **chédveș** (vezi, *supra*, nota lexicografică nr. 6.), precizând că forma lexicală în discuție aparține, într-adevăr, redacției DA.

2. În al doilea rând, vom observa că, spre deosebire de articolul **chedveșél**, **-eá**, redacția MDA (dând dovadă de atât de frecventa inconsecvență), de astă dată, nu mai menționează nici aria de circulație și nici statutul de maghiarism al regionalismului redactat.

3. În al treilea (și ultimul) rând, pentru semantica derivatului rămâne valabilă observația nr. 3, de la nota lexicografică nr. 5.

9. CHERC

I. Articole lexicografice:

1. În DA 1940/335, este lucrat următorul articol lexicografic de tipul „cuib lexical”:

„**CHERC** s.a. [...] Joc ce se face în seara lăsatului de post la Paști (și la Crăciun); [...]. [Rostit *t'erk*, scris și **tierc** | Verb: **chercui** IV^a = (Munții Apuseni, despre flăcăi și fete) A se juca glumind (SIMA, M.), a se ciupi, a se îmbrânci (FRÂNCU-CANDREA, R. 50)]. – Din ung. **kerék** «roată». DR. IV 679”.

2. În MDA 2001/487, este lucrat următorul articol lexicografic i n d e - p e n d e n t:

„**cherc** *sn* [At: DENSUSIANU, Ț.H./ V: **tierc**/ Pl: nct/ E: mg **kerek**] (Reg) 1
Joc din seara lăsatului de post la Paști (și la Crăciun). 2 Adunare de fete și de feciori la o casă”.

3. În DELR 2015/189, este lucrat următorul articol lexicografic „familist”:

„**CHERC** [pronunțat în unele regiuni *t'erc*] s.n. (Trans.) «dans popular în seara lăsatului de post la Paște (și la Crăciun) [...]» 1894, scris și *tierc*.
Magh. *kerék* «cerc, roată».
Fam.: **chercui** vb. (Bih.) «a se juca glumind, a se ciupi, a se îmbrânci» 1888”.

II. O b s e r v a Ț i i:

1. În primul rând, vom observa și preciza că forma lexicală (scrisă) *tierc*, înregistrată în VICIU, GL. = (mai nou) VICIU, *Gl. Ardeal* (=, în sistemul de abreviere utilizat de noi, Viciu 1906) –, nu este, cum foarte greșit se menționează în MDA 2001/487 (vezi, *supra*, I.2.), o variantă lexicală a formei-titlu **cherc**, ci numai și numai o variantă grafică a acesteia, variantă scrisă, însă, în mod greșit de Alexiu Viciu, ortografiere preluată, apoi, m e c a n i c, de către redacția MDA. Interpretarea f o n e m a t i c ă corectă a rostirii fonetice dialectale *t'erc* (sau, în notația fonetică promovată de ALR și NALR, *t'erc*) este, prin utilizarea (întotdeauna când nu cunoaștem etimonul formei lexicale înregistrate, impresionist, fonetic) a procedurii l i t e r a l i z ă r i i, **cherc**, formă lexicală fonematizată obținută (întotdeauna când cunoaștem etimonul cuvântului analizat, care, în cazul de față, nu este, cum a demonstrat Pușcariu 1927/679-680, grecescul *τέρποναι*, „cum credea Viciu”) și prin utilizarea corectă a procedurii literarizării (vezi, pentru cele două operații = procedee lingvistice de fonematizare a tuturor formelor notate fonetic, Mării 2004/70-75).

Notă. Pentru înlocuirea abrevierii VICIU, GL. (utilizată în redactarea DLR, s.n.) cu abrevierea: VICIU, *Gl. Ardeal*, vezi DLR 2021/CCXLVI, precizând că n-am înțeles și nu înțelegem de ce era necesară și această deosebire (măruntă, e adevărat) între DLR (s.n.), literele *D, E, J, K, L, Q, M-Z* și DLR („ediția a doua, revizuită și adăugită”), literele *A, B, C, G, H, I, Î, J, K, Q*?!

2. În al doilea rând, trebuie precizat că ortografierea corectă a etimonului este **kerék** (vezi Pușcariu 1927/680, DA 1940/335, Tamás 1966/197, DELR 2015/189 și nu **kerek**, ca în MDA 2001/487).

3. În al treilea rând, aș preciza și faptul că, după a noastră informație, forma lexicală **cherc** este pronunțată *t'erc* (sau, în notația ALR II, *t'erc*) nu numai „în unele regiuni”, ci în toate regiunile unde ea a fost, până acum, atestată.

4. În al patrulea (și ultimul) rând, în DELR 2015/189, nu: „scris și *tierc*” (cum apare acum), ci: scris greșit și *tierc*.

10. CHERCUÍ

I. Articole lexicografice:

1. Pentru DA, a se vedea nota lexicografică precedentă, sub I.1.
2. În MDA 2001/487, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**chercui** vr. [At: SIMA, M., ap. DA/ Pzi: ~esc/ E: **kerék**] (Reg; d. băieți și fete) 1 A se ciupi. 2 A se îmbrânci”.

3. Pentru DELR, a se vedea nota lexicografică precedentă, sub I.3.

II. Observație:

În primul și ultimul rând, vom observa și preciza că etimologia verbului regional **chercui** menționată de redacția MDA este greșită. Maghiarul **kerék** (ortografiat corect de astă dată) nu este etimonul verbului **chercui**, ci, evident, al substantivului **cherc** (vezi precedentă notă lexicografică). Regionalismul **chercui** nu este un împrumut din maghiară, ci el este un derivat românesc de la substantivul **cherc** + suf. **-uí**, etimologie propusă de Sextil Pușcariu: „Ca cele mai multe verbe în **-ui** avem a face cu un derivat denominal de la un substantiv *cherc* (rostit *t'erk*) identic cu acel *tierc* pe care-l atestă Viciu”, care „n-are nimic a face cu grec. *τέρποιμαι*, cum credea Viciu [...]” (Pușcariu 1927/679).

11. CHIRIGĂ

I. Articole lexicografice:

1. În DA 1940/143, este lucrat următorul articol lexicografic (de tipul „cuib-lexical”):

„**CĂRÍCĂ** s.f. *Petite roue*. – (Transilv., Ban., Mold.) Rotiță. *Kërikë* = rotula. ANON. CAR. [...]. [Și [...] **cărică**, [...] **cărigă**, [...] **gărigă**, cu plur. *-rigi*. [...]] – Din ung. **karika**, **garika**, idem”.

- 2.1. În MDA 2001/430, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**cărică**¹ sf [At: ANON. CAR./ V: **car**~, ~**igă** (pl: ~*igi*, ~*iji*), **gărigă**/ Pl: ~*ici*/ E: mg **karika** (**garika**)] (Reg) [...] 3 Scripetele sucalei. [...]”.

- 2.2. În MDA 2001/502, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**chirigă** sf. [At: DA/ Pl: ~*igi*/ E: nct] (Reg) Scripete”.

3. În DELR 2015/119, este lucrat următorul articol lexicografic (de tipul „familie-lexicală”):

„**CĂRÍCĂ** s.f. (Trans., Ban., N Mold) «rotiță (la fus, la războiul de țesut) – petite roue». c. 1650, var. *carică*, *cărigă*, *gărigă*. Magh. *karika*. [...]”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa și preciza că forma lexicală **chirigă**, lucrată de redacția MDA (vezi-o, *supra*, I.2.2.) ca un articol lexicografic independent, nu este înregistrată în DA, cum, greșit, ne spune MDA, când, pentru prima atestare a formei titlu: **chirigă**, menționează sursa: „DA”, sursă ce trebuie înlocuită, desigur, cu DA ms.

2. În al doilea rând, vom observa și preciza că forma lexicală (cu fonetism dialectal) **chirigă** nu are „etimologie necunoscută”, cum menționează redacția MDA, deoarece, în realitate, ea nu este, semantic (= semasiologic) și formal (= fonematic), decât o altă variantă lexicală internă, provenită din **cărigă**, iar aceasta din **cărică** < magh. **karika**.

3. În al treilea (și ultimul) rând, forma de plural *căriji* =, prin literarizare (și nu numai prin literalizare), *cărigi*, formă atestată de redacția MDA (vezi, *supra*, I.2.1.).

12. CHIET = CHET²

I. Articole lexicografice:

1. În DA 1940/340, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CHET** s.m. As. – (Sârbism, în Banat) As, birlic (la jocul de cărți). *Craiu și cheț*. H. XVIII 151. – Din sârb. **kec**, idem”.

2.1. În MDA 2001/490, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**cheț**² sm [At: H XVIII, 151/ Pl: ~i/ E: srb **kec**] (Ban; sbm) As”.

2.2. În MDA 2001/493, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**chiet** s [At: CV, 1951, nr. 5, 27/ E: nct] (Reg) Asul la jocul de cărți”.

3. În DELR 2015/194, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**CHET**¹ s.m. (Ban.) «as (la jocul de cărți) [...]” 1885.
Scr. **kec**”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa și preciza că, spre deosebire de redacția DA (căreia, la data redactării articolului **cheț**, îi era necunoscută forma lexicală ortografiată **chiet**), redacția MDA elaborează, pentru una și aceeași unitate lexicală, două articole lexicografice independente, unul (rescriind articolul din DA) cu forma-titlu **cheț**² = „as” < scr. **kec**, iar un altul (acesta rescriind, presupunem, un articol lexicografic adăugat de redacția DA ms), cu forma-titlu **chiet** = „as” și având „etimologia necunoscută”.

2. În al doilea rând, vom preciza că etimologic (= formal și semasiologic), forma lexicală scrisă **chiet** reprezintă una și aceeași unitate lexicală

cu forma lexicală ortografiată **cheț**. Mai mult, forma **chieț** nu are (și nu numai în DLR și MDA) nici măcar statut lexicografic de variantă lexicală, ci ea nu face decât să redea (fonematic și nu, corect, fonetic: *kʲeʃ*) rostirea neliterară, generată (vezi Pușcariu 1994/142 și urm.) de „difongarea mai nouă, «țărănească»”, „prin **despicarea unei vocale**” și care, această rostire a vocalelor (: *e, i, o, u*) la început de cuvânt sau de silabă „cu un sprijin labial sau palatal” (vezi Șuteu 1976/174 și urm.) ce „caracterizează pronunțarea românească populară”, nu a fost și nu este luată în seamă de ortografia românească, fapt pentru care forma lexicală *s c r i ș ă* **chieț** nu poate fi preluată sub această înfățișare, ci, deocamdată (câtă vreme această nouă difongare populară este foarte bine ascunsă de a noastră „ortografie fonetică = fonematică”) ea trebuie interpretată prin omisiune.

3. În al treilea (și ultimul) rând, redacția ieșeană va elabora doar un singur articol lexicografic independent, cu forma-titlu **cheț** = „as (la jocul de cărți)” < scr. **kec**.

13. CHÎȚĂ² = CĂȚĂ

I. Articole lexicografice:

1. În DA 1940/196, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„CĂȚĂ s.f. (Ornit.) = **bibilică**. (Oltenia) MARIAN, O. II 273, H. IV 429, DICȚ.”.

2.1. În MDA 2001/453, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„câță sf [At: MARIAN, O. II, 273/ Pl: ~*te*/ E: nct] (Olt) Bibilică”.

2.2. În MDA 2001/506, este lucrat următorul articol lexicografic *i n d e - p e n d e n t*:

„**chiță**² sf [At: CV, 1950, nr. 2/31/ Pl: ~*te*/ E: nct] (Bot; reg) Bibilică (*Numida meleagris*)”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa și preciza că, justificat, forma lexicală **chiță** = „bibilică” este absentă din DA 1940/196, ceea ce înseamnă că redacția MDA a rescris nu articolul lexicografic din DA 1940/196 (vezi-l, *supra*, I.1.), ci două articole lexicografice independente din DA ms.

Notă. Nejustificată este, însă, absența formelor lexicale **căță**, **chiță**, **căț**, **cățâi** din DELR 2015, precum și a formei **chiță** din Loșonți 2021/410 (nota etimologică: **căț**, **căță**, **cățâi**).

2. În al doilea rând, vom observa și preciza că prima atestare a formei-titlu **chiță** (= în sursa: „CV, 1950, nr. 2/31”) constituie (presupunem) și singura atestare, fapt (precum nu o dată am arătat) neprecizat de redacția MDA, așa cum, corect, procedează, riguros și cu mult folos pentru cercetător, redacția DELR în toate cazurile de acest gen.

3. În al treilea rând, vom preciza că nu ne îndoim că regionalismul **chîță**² poate denumi și o plantă, dar, în mod cert, în sursa: „CV, 1950, nr. 2/31” comunicatorul N. C. Sinculescu înregistrează (din „Vâlcea”) forma **chîță** cu sensul de „bibilică” = (*Numida meleagris*) și nu: „(Bot; reg) Bibilică (*Numida meleagris*)”, ceea ce constituie o redactare cel puțin superficială. Pentru **bibilică** = „plantă erbacee cu flori pestrițe cu pete albe, violete sau roșii (*Fritillaria meleagris*)”, a se vedea MDA 2001/262 (s.v. **bibilică**).

4. În al patrulea rând, forma lexicală **chîță** nu este, etimologic (= formal și semantic) evaluată, decât o variantă lexicală internă (cu **ki-** dialectal pentru fone-tismul literar *câ-*) a lui **căță**, regionalism etimologizat, corect, de reputatul etimolog clujean Dumitru Loșonți (2021/410).

5. În al cincilea (și ultimul) rând, vom mai preciza și faptul (foarte important, de altfel) că, – în redactarea riguroasă a articolelor lexicografice independente consacrate formelor-titlu **căț** (s.m. și onomatopee), **căță** (s.f. = termen generic și femela păsării...) și **cățai** (vb. onomatopeic) –, redacția ieșeană a DLR (s.n.) va trebui, prin urmașii noștri (ai Doinei Grecu și Ion Mării), să valorifice critic = realist materialul înregistrat de Emil Petrovici ca răspunsuri la întrebările lexicale pentru pozițiile: [5743] = „pichere, pl.”, [5744] = „pichere (mascul)” și [5745] = „Cum face picherea? (verb și onomatopee)” din *Chest. ALR II* 1988, precizând că, neinterpretativ, răspunsurile la [5743] au fost publicate (ciuntit, desigur) în ALR II 1956, harta 383, hartă ce trebuie, desigur, completată, pe baza fișelor de anchetă, cu răspunsurile din punctele de anchetă aflate în afara actualului teritoriu al României.

Notă. Dacă și numai dacă se va continua, riguros și generos, revizia utilizării materialului ALR I (= ancheta Sever Pop) și ALR II (ancheta Emil Petrovici) în redactarea DLR (s.n.) așa cum această revizie a fost gândită de I. Mării și practică, până de curând, de Doina Grecu și subsemnatul, atunci și numai atunci redacțiile din București, Cluj-Napoca și Iași (în absența, deocamdată, a unei redacții naționale) e bine să știe că, în realizarea acestei obligatorii **revizii** lexicografice, recomandăm cu responsabilitate pe cercetătoarele științifice Veronica Ana Vlasin, Gabriela-Violeta Adam și Lavinia Nasta.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

- ALR II 1956; 1961 = *Atlasul lingvistic român*. Partea a II-a, serie nouă, de Emil Petrovici, redactor principal: Ioan Pătruț, vol. I, 1956; vol. III, 1961; vol. IV, 1965, București, Editura Academiei.
- ALRM II 1956; 1967 = *Micul Atlas lingvistic român*. Partea a II-a, serie nouă, de Emil Petrovici, redactor principal: Ioan Pătruț, vol. I, 1956; vol. III, 1967, București, Editura Academiei.
- ALR-MDT 2021, IV = Petru Neiescu, Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, *Atlasul lingvistic român. Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc*, vol. IV, *Agricultura și legumicultura. Pomicultura; Viticultura; Apicultura. Cănepe (prelucrarea ei)*, de Nicolae Mocanu, București, Editura Academiei Române, 2021.

- Avram 2001 = Andrei Avram, *Noi contribuții etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic (colecția „Etymologica” 7), 2001.
- Borcilă 1965 = Mircea Borcilă, *Un fenomen fonetic dialectal: rostirea lui ș ca s și a lui j ca z în graiurile dacoromâne. I. Răspândirea și situația actuală a fenomenului*, în CL, X, 1965, nr. 2, p. 269–279.
- Chest. ALR I 1989 = *Chestionarul Atlasului lingvistic român I*, elaborat [...] de Sever Pop și editat [...] de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, S. Vlad; coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj-Napoca, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, 1989.
- Chest. ALR II 1988 = *Chestionarul Atlasului lingvistic român II*, elaborat [...] de Emil Petrovici și editat [...] de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, S. Vlad; coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj-Napoca, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, 1988.
- Chest. NALR 1963 = *Chestionarul Noului Atlas lingvistic român*, întocmit, sub conducerea lui Emil Petrovici și B. Cazacu, de Teofil Teaha, Ion Ionică, Valeriu Rusu, Petre Neiescu, Grigore Rusu și Ionel Stan, în FD, V, 1963, București, Editura Academiei, p. 159–271.
- CL = „Cercetări de lingvistică”, I, 1956 și urm.
- Costa 1949 = Traian Costa, *Cuvinte maghiare în limba română*, în CV, I, 1949, nr. 3, p. 34–35.
- Costin 1926 = Lucian Costin, *Graiul bănațean*. Studii și cercetări, Timișoara, „Cartea românească”, 1926.
- CSP = „Caietele Sextil Pușcariu. Actele Conferinței Internaționale «Zilele Sextil Pușcariu»”, I, 2013 și urm.
- CV = „Cum vorbim”. Revistă pentru studiul și explicarea limbii, I, 1949 și urm.
- DA 1940 = *Dicționarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Pușcariu, Tomul I, partea II: C, București.
- DELR 2011; 2015 = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul etimologic al limbii române*, vol. I, A–B, 2011; vol. II, C, partea I (ca – cizmă), 2015, București, Editura Academiei Române.
- Diculescu 1927 = Constantin G. Diculescu, *Elementele vechi grecești din limba română*, în DR, IV (1924–1926), partea I, p. 394–516.
- DLR 1978; 2021 = Academia Română, *Dicționarul limbii române* (DLR), serie nouă, tomul XI, partea 1, litera Ș, 1978; tomul I, litera A, fascicula 1 (: a–abzițui), 2021, București, Editura Academiei Române.
- DR = „Dacoromania. Buletinul «Muzeului Limbei Române»”, I, 1920–1921/1921 și urm.
- DR s.n. = „Dacoromania”, serie nouă, I, 1994–1995 și urm.
- Drăganu 1924–1926 = N. Drăganu, [recenzie la:] Tache Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului [...]*, în DR, IV, partea a II-a, p. 1063–1091.
- FD = „Fonetica și dialectologie”, I, 1958 și urm.
- Gămulescu 1974 = Dorin Gămulescu, *Elemente(le) de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân*, București – Pančevo, Editura Academiei – Novinsko preduzeće „Libertatea”, 1974.
- Kis 1975 = Emese Kis, *Încadrarea substantivelor de origine maghiară în sistemul morfologic al limbii române*, București, Editura Academiei, 1975.
- Loșonți 2021 = Dumitru Loșonți, *Convingeri și propuneri etimologice*, București, Editura Academiei Române (colecția „Etymologica” 31), 2021.
- Mării 2004 = I. Mării, *Contribuții la lingvistica limbii române*, Cluj-Napoca, Editura „Clusium”, 2004.
- Mării 2005 = I. Mării, *Note și studii de etimologie lexicală dacoromână*, București, Editura Academiei (colecția „Etymologica” 17), 2005.
- Mării 2021 = Ion Mării, *Rescrierea articolelor lexicografice întregitoare (= recuperatoare) din DLR (serie nouă) în MDA. Însemnare lexicografică*, în CSP V, Cluj-Napoca, Editurile Scriptor și Argonaut, 2021, p. 143–163.
- Mării 2022 = I. Mării, *Note lexicografice*, în Societatea Română de Dialectologie, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, *Lucrările celui de-al XIX-lea simpozion internațional de dialectologie* (Cluj-Napoca, 10–11 septembrie 2020), Cluj-Napoca, Editurile Argonaut și Scriptor, 2022, p. 228–262.
- Mării 2023 = Ion Mării, [recenzie – în DR, s.n., XXVIII, 2023, nr. 1 p. 69–87 – la:] Petru Neiescu, Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, *Atlasul lingvistic român. Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc* (ALR–MDT), vol. I *Corpul omenesc (I)*, de Ioan Faiciuc, XXXV + 313

- p., vol. IV, *Agricultura și legumicultură. Pomicultura, Viticultura, Apicultura. Cânepa (prelucrarea ei)*, de Nicolae Mocanu, LIII + 328 p., București, Editura Academiei Române, 2021.
- MDA 2001; 2002; 2003, III; 2003, IV = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, vol. I, A–C, 2001; vol. II, D–H, 2002; vol. III, I–Pr., 2003; vol. IV, Pr.–Z., 2003, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Moroianu 2021 = Cristian Moroianu, *Reflecții ale etimologiei multiple în DA*, în CSP, V, 2021, p. 175–186.
- Papahagi 1925 = Tache Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului*, București, Cultura Națională, 1925
- Petrovici 1935 = Emil Petrovici, *Graiul carașovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională*, în **Biblioteca Dacoromaniei** (condusă de Sextil Pușcariu), nr. 8, București, Imprimeria Națională.
- Petrovici 1988 = Emil Petrovici, *Atlasul lingvistic român II. Introducere*, vol. redactat de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, coordonator I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj-Napoca, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, 1988.
- Pușcariu 1927 = S. Pușcariu, [Nota etimologică:] **chercui**, *tierc*, în DR, IV₂, p. 679–690.
- Pușcariu 1994 = Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. II, *Rostirea*. Ediție îngrijită de Magdalena Vulpe. Studiu introductiv de Andrei Avram, București, Editura Academiei Române, 1994.
- Sala 1999 = Marius Sala, *Introducere în etimologia limbii române*, București, Editura Univers enciclopedic (colecția „Etimologica” 2), 1999.
- Stoicescu 1971 = Nicolae Stoicescu, *Cum măsurau strămoșii. Metrologia medievală pe teritoriul României. Cu o introducere despre metrologia antică*, de acad. Em. Condurachi, București, Editura Științifică, 1971.
- Șuteu 1976 = Flora Șuteu, *Înfluența ortografiei asupra pronunțării literare românești*, București, Editura Academiei, 1976.
- Tamás 1966 = Tamás Lajos, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumanischen (unter Berücksichtigung der Mundartwörter)*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.
- Todoran 1960 = Romulus Todoran, *Graiul din Vâlcele*, în *Materiale și cercetări dialectale*, vol. I, București, Editura Academiei, 1960, p. 29–126.
- Trăpcea 1964 = Th. N. Trăpcea, *Cuvinte de origine sârbească din graiul bănățean*, în „Analele Universității din Timișoara”, seria științe filologice, II, 1964, p. 266–275.

LEXICOGRAPHICAL NOTES

(Abstract)

The author presents 13 lexicographical notes (1) *câmiș*, *cămiș*, *chimiș*; (2) *căpête*, *căpét*, *căpăt*, *chipét*; (3) *ceasmă*, *cêsme*, *șasmă*; (4) *cheart*, *chearti*, *chert*¹, *cherti*; (5) *chédve*; (6) *chédveș*; (7) *chedveșél*, -eă; (8) *chedveșică*; (9) *cherc*; (10) *chercui*; (11) *chirigă*; (12) *chiet* = *cheț*²; (13) *chiță*² = *căță*. Directly, these notes critically (but not criticizingly) refer to the MDA, in the second section dedicated to commentaries; indirectly, they refer, based on the files collected, to the editing of the DLR, the old series (= DA) and also DLR, the new series.

Cuvinte-cheie: *lexicografie, lexicologie, etimologie, cămiș, cămiș, chimiș; căpête, căpét, căpăt, chipét; ceasmă, cêsme, șasmă; cheart, chearti, chert*¹, *cherti; chédve; chédveș; chedveșél, -eă; chedveșică; cherc; chercui; chirigă; chiet = cheț*²; *chiță*² = *căță*.

Keywords: *lexicography, lexicology, etymology, cămiș, cămiș, chimiș; căpête, căpét, căpăt, chipét; ceasmă, cêsme, șasmă; cheart, chearti, chert*¹, *cherti; chédve; chédveș; chedveșél, -eă; chedveșică; cherc; chercui; chirigă; chiet = cheț*²; *chiță*² = *căță*.

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”
al Academiei Române
400165 Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21